

*Διαχείριση Πολιτιστικών Πόρων:
Αποσαφήνιση βασικών εννοιών, στάδια σχεδιασμού,
καλές πρακτικές*

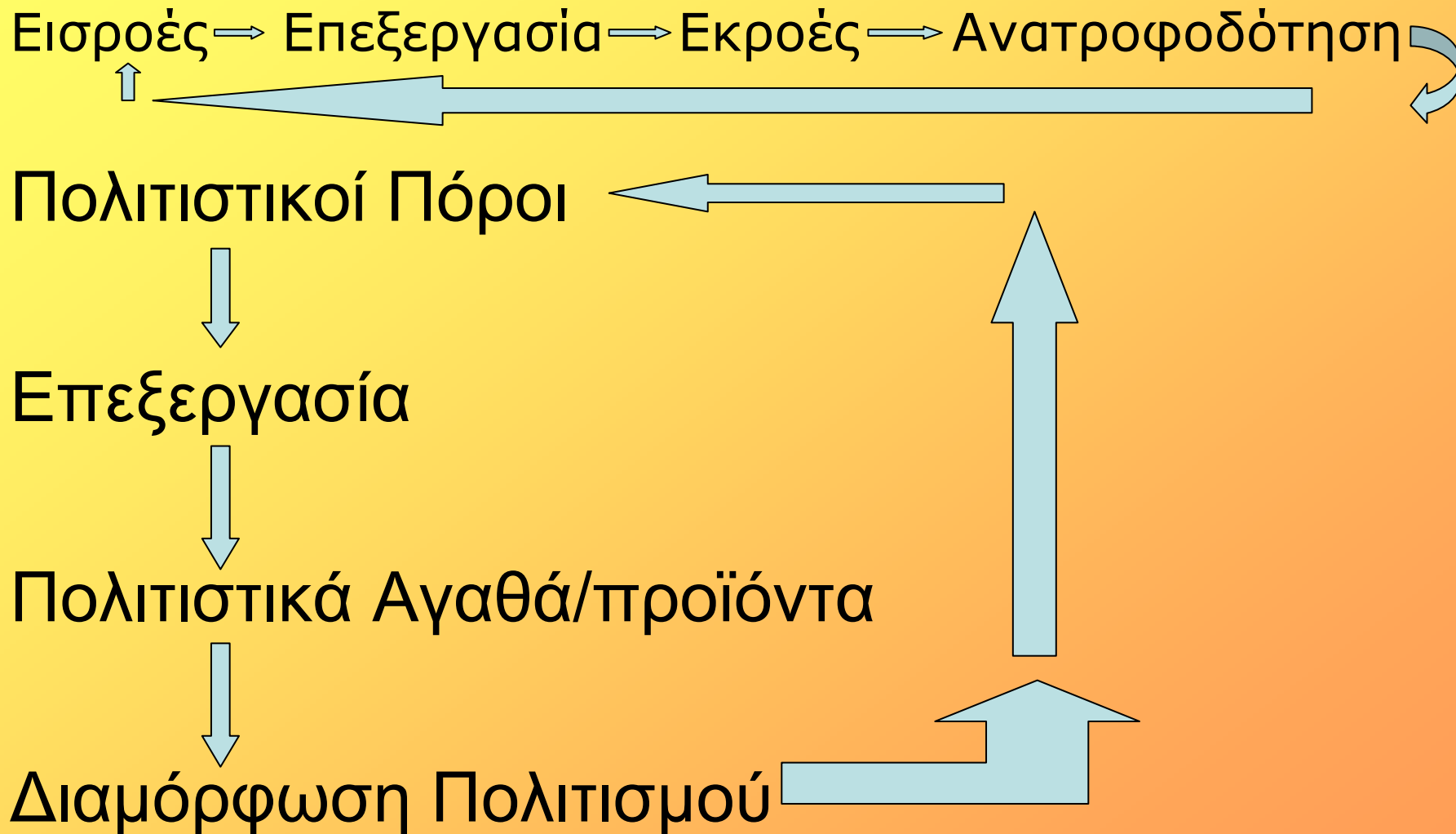
Δρ Όλγα Τσακηρίδη
Κύρια Ερευνήτρια Πολιτιστικής Διαχείρισης
Πολιτιστική Διαχείριση,
Πολιτιστική Πολιτική και Διοίκηση
Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (Ε.Κ.Κ.Ε.)
Ινστιτούτο Πολιτικής Κοινωνιολογίας (Ι.ΠΟ.ΚΟΙΝΩ.)
Διδάσκουσα στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

*Οι διαφάνειες που ακολουθούν και το περιεχόμενό τους υπόκεινται στο
Νόμο Περί Πνευματικών Δικαιωμάτων (Ν.2121/93,2557/97)*

Πολιτιστικοί Πόροι

- Οι θεμελιώδεις πηγές για την παραγωγή/δημιουργία πολιτιστικού πλούτου/κεφαλαίου/αποθέματος
- Η πρωταρχική πηγή δημιουργίας πολιτιστικού πλούτου
- Οι θεμελιώδεις εισροές για την πραγμάτωση του πολιτισμού

Διαδικασία Παραγωγής Πολιτισμού

Πολιτισμός

Πολιτισμός είναι ο διαρκής αγώνας του ανθρώπου προκειμένου να διαμορφώσει το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον του στο πλαίσιο μιας οργανωμένης κοινωνίας ←

Civilisation Civis-civitas = Πόλη,
Πολίτης ρ.Πολιτίζω

Αδαμάντιος Κοραής

Κουλτούρα

«*Κουλτούρα ή πολιτισμός* είναι το σύνθετο εκείνο σύνολο που περιλαμβάνει γνώσεις, πεποιθήσεις, τέχνες, ήθη, δίκαιο, έθιμα και κάθε άλλη ικανότητα και συνήθεια του *ανθρώπου ως μέλους της κοινωνίας*» Sir Edward Burnett Tylor (1871) *Primitive Culture*,p.1.

Κουλτούρα ← colere (:καλλιεργώ, πρβ.agriculture)

Άλλοι γνωστοί ορισμοί :

- Η κουλτούρα είναι: «**βιωμένες** πρακτικές...ιδεολογικές πρακτικές που καθιστούν μια κοινωνία, μια ομάδα ή μια κοινωνική τάξη **ικανή να βιώσει**, να ορίσει, να ερμηνεύσει και να εκλογικεύσει τις συνθήκες της ύπαρξής της»
Stuart Hall, *Culture and the State*
- Η κουλτούρα περιλαμβάνει: «την **οργάνωση** παραγωγής, τη **δομή της οικογένειας**, τη δομή θεσμών που εκφράζουν ή κατευθύνουν **κοινωνικές σχέσεις**, τους χαρακτηριστικούς τρόπους, μέσα από τους οποίους τα μέλη της κοινωνίας **επικοινωνούν**» Raymond Williams, *The Long Revolution*.

Οι πολιτιστικοί πόροι περιλαμβάνουν:

- Το ανθρώπινο κεφάλαιο
- Το σύνολο των πολιτισμικών αποθεμάτων
- Το φυσικό κεφάλαιο

Φυσικό περιβάλλον ↔ Άνθρωπος ↔ Πολιτισμός

Πολιτιστικοί Πόροι

Φυσικοί πόροι

Φυσικό περιβάλλον

Ανθρώπινο κεφάλαιο

Πολιτιστικά αγαθά όλων
των πολιτιστικών
κατηγοριών

Πολιτιστικές υπηρεσίες

- Άυλοι
- Υλικοί
- Δημόσιοι
- Ιδιωτικοί
- Αέναης χρήσης
- Περιορισμένης
χρήσης
- Αξιοποιήσιμους
- Μη Αξιοποιήσιμους

Φυσικοί πόροι- Περιβάλλον

- Κλίμα, ηλιοφάνεια
- Τοποθεσίες φυσικού κάλλους
- Ακτές και παραλίες
- Διαμόρφωση του εδάφους
- Δάση και ζώνες σπάνιας βλάστησης
- Φαράγγια
- Ποτάμια, λίμνες, πηγές
- Γονιμότητα του εδάφους
- Βουνά, λόφοι, χαράδρες, οροπέδια

Πολιτιστικές Κατηγορίες

- Πολιτιστική Κληρονομιά
- Λαϊκός Πολιτισμός και Παράδοση
- Ψηφιακός Πολιτισμός
- Νεώτερη & Σύγχρονη Παραγωγή/Δημιουργία
- Μαζικός Πολιτισμός/Πολιτιστικές Βιομηχανίες
- Πολυπολυτισμικότητα-Διαπολιτισμικότητα

Πολιτιστική Κληρονομιά (1)

«Σύμβαση για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς»
(Παρίσι, 1972)

Άρθρο 1

Δια τους σκοπούς της παρούσης Συμβάσεως θεωρούνται ως «πολιτιστική κληρονομιά»:

Μνημεία: αρχιτεκτονικά έργα, σημαντικά έργα γλυπτικής και ζωγραφικής, έργα ή κατασκευαί αρχαιολογικού χαρακτήρος, επιγραφαί, σπήλαια και σύνολα έργων παγκοσμίου αξίας από της απόψεως της ιστορίας της τέχνης ή της επιστήμης,

Σύνολα οικοδομημάτων: ομάδες κτιρίων μεμονωμένων ή ενοτήτων (οικισμών) τα οποία λόγω της αρχιτεκτονικής των, της ομοιογενείας των ή της θέσεώς των, έχουν παγκόσμιον αξίαν από της απόψεως της ιστορίας, της τέχνης ή της επιστήμης

Τοπία: έργα του ανθρώπου ή συνδυασμός έργων του ανθρώπου και της φύσεως, καθώς και εκτάσεις περιλαμβανομένων και των αρχαιολογικών χώρων, οι οποίαι έχουν παγκόσμιον αξίαν από απόψεως ιστορικής, αισθητικής, εθνολογικής και ανθρωπολογικής.

(Πηγή: Λάββας, Γ. (1993). *Πολιτιστική Κληρονομιά*. Αθήνα: ΕΚΠΑ, σσ 13-14).

Πολιτιστική Κληρονομιά (2)

Άρθρον 2

Δια τους σκοπούς της παρούσης συμβάσεως θεωρούνται ως «φυσική κληρονομιά»:

Φυσικά μνημεία αποτελούμενα από φυσικούς ή βιολογικούς σχηματισμούς ή από ομάδας τοιούτων σχηματισμών παγκοσμίου αξίας από απόψεως αισθητικής ή επιστημονικής,

Γεωλογικοί και φυσιογραφικοί σχηματισμοί και ακριβώς καθορισμένοι εκτάσεις αποτελούσαι την κατοικίαν απειλουμένων ζωϊκών και φυτικών ειδών, παγκοσμίου αξίας από απόψεως επιστήμης ή ανάγκης διατηρήσεως,

Φυσικά τοπία ή ακριβώς καθορισμένοι φυσικάί εκτάσεις παγκοσμίου αξίας από απόψεως επιστήμης, ανάγκης διατηρήσεως ή φυσικού κάλλους.

(Πηγή: Λάββας,Γ.(1993). *Πολιτιστική Κληρονομιά*. Αθήνα:ΕΚΠΑ, σσ13-14).

Επίσης: whc.unesco.org/en/conventiontext

Τι είναι Μνημείο;

- Ετυμολογικά προέρχεται από τη λέξη μνήμη, ρ. μιμνήσκω (=θυμάμαι, ανακαλώ στη μνήμη)
- Monument>monumentum ,
λατ.ρ.moneo=σκέπτομαι κάτι, θυμάμαι

Διεθνείς Οργανισμοί Προστασίας

- United Nations Educational, Scientific, Cultural Organisation (1945)
- Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών (ICCROM)
- Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χώρων (ICOMOS)
- Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM)
- Οργανισμός Πόλεων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς (OWHC)

Πηγή: Κόνσολα, Ν. (1995). *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Whc.unesco.org/en/list

- Properties inscribed on the World Heritage List
- **Cultural**
- [Acropolis, Athens](#) (1987)
- [Archaeological Site of Aigai \(modern name Vergina\)](#) (1996)
- [Archaeological Site of Delphi](#) (1987)
- [Archaeological Site of Mystras](#) (1989)
- [Archaeological Site of Olympia](#) (1989)
- [Archaeological Sites of Mycenae and Tiryns](#) (1999)
- [Delos](#) (1990)
- [Historic Centre \(Chorá\) with the Monastery of Saint John](#) (1999)
- [Medieval City of Rhodes](#) (1988)
- [Monasteries of Daphni, Hosios Loukas and Nea Moni of Chios](#) (1990)
- [Old Town of Corfu](#) (2007)
- [Paleochristian and Byzantine Monuments of Thessalonika](#) (1988)
- [Pythagoreion and Heraion of Samos](#) (1992)
- [Sanctuary of Asklepios at Epidaurus](#) (1988)
- [Temple of Apollo Epicurius at Bassae](#) (1986)
- **Mixed**
- [Meteora](#) (1988)
- [Mount Athos](#) (1988)

- **Properties submitted on the Tentative List**
- [The Palace of Knossos \(#\)](#) (2003)
- [Archaeological Site of Nikopolis](#) (2003)
- [Archaeological site of Philippi](#) (2003)
- [Lavrio \(Ancient Laurion\)](#) (2003)
- [The broader region of Mount Olympus](#) (2003)
- [The Area of the Prespes Lakes: Megali and Mikri Prespa which includes Byzantine and post-Byzantine monuments](#) (2003)
- [National Park of Dadia - Lefkimi - Souflion](#) (2003)
- [Gorge of Samaria National Park](#) (2003)
- **Activities**
- [Melina Mercouri International Prize for the Safeguarding and Management of Cultural Landscapes \(UNESCO-Greece\)](#)

Λαϊκός Πολιτισμός και Παράδοση

- Συνήθως στο λαϊκό πολιτισμό περιλαμβάνονται όλα τα πολιτιστικά στοιχεία που πηγάζουν από ένα λαό και μεταφέρονται δια μέσου των αιώνων σε εμάς (σήμερα) με όχημα την **παράδοση**
- Η παράδοση, ως λειτουργία της κοινωνίας, καθορίζει θέσεις και ρόλους, τρόπους μεταβίβασης των αξιών και των γνώσεων από την παλαιότερη στη νεότερη γενεά, καθημερινές συνήθειες. Ταυτόχρονα εμπεριέχει αξίες και γνώσεις. Γίνεται ο ρυθμιστής του χρόνου, του χώρου και της δράσης των ανθρώπων μέσα σ' αυτόν, δημιουργεί ασφάλεια για την προστασία της πολιτισμικής ταυτότητας και διασφαλίζει την ενότητα και τη συνέχεια της συλλογικότητας

Λίγα ακόμη λόγια για την παράδοση:

- Ο Terry Eagleton στο έργο του “The Idea of Culture”^[1] αναφέρει, πως ο πολιτισμός προκειμένου να αναζωογονηθεί, ώστε εμπλουτισμένος να προχωρήσει μπροστά χρειάζεται την αναζωογονητική πνοή της κουλτούρας, ο άνθρωπος θα πρέπει να έχει το βλέμμα στραμμένο και προς τα πίσω για να μπορέσει να βαδίσει με επιτυχία προς τα εμπρός. Ο ίδιος συγγραφέας στην έννοια της κουλτούρας εμπεριέχει αυτήν της παράδοσης ως σύνολο αξιών που κληρονομούνται και οι οποίες καθορίζουν σημαντικά τη λειτουργία μας, χωρίς πολλές φορές να το συνειδητοποιούμε.^[2] Η «κληρονομιά» της παράδοσης γίνεται σταδιακά εμποτίζοντας το χώρο της σκέψης και των συναισθημάτων. Η χρήση της στην καθημερινή ζωή γίνεται τις περισσότερες φορές ασυνείδητα.
- ^[1] Μτφ. στην ελληνική γλώσσα, σ.74.
- ^[2] Ο.π. σ.σ.72-73. Για το «ασυνείδητο» στην παράδοση έχουν μιλήσει ο F.Boas, ο C.Levi-Strauss, ο Marx κ.ά. Συνοπτική περιγραφή για τις conditions inconscientes de la vie sociale παραθέτει ο Καθηγητής Μ.Μερακλής στο έργο του «Λαογραφικά Ζητήματα», 1989: σ.σ.21-24.

Περιεχόμενα του λαϊκού πολιτισμού

- Ήθη
- Έθιμα
- Προϊόντα
- Πανηγύρια

Μορφές λαϊκής τέχνης

- Ζωγραφική
- Γλυπτική, ξυλογλυπτική, σκεύη, έπιπλα
- Κοσμήματα, μεταλλοτεχνία, αργυροχοΐα
- Αγγειοπλαστική
- Μουσική
- Χορός
- Ενδυμασία
- Υφαντική-Κεντητική
- Αρχιτεκτονική
- Θέατρο, λαϊκά δρώμενα, θέατρο σκιών
- Λογοτεχνία: αίνιγμα, επωδή, παροιμία, παραμύθι, παράδοση, ευτράπελες διηγήσεις, τραγούδι, παραλογοτεχνία
- Κινηματογράφος

Πηγή: Μερακλής, Μ. (1992). Λαϊκή Τέχνη. Αθήνα: Οδυσσεΐας

Πολιτιστικές Βιομηχανίες

- Πολιτιστική ή δημιουργική βιομηχανία είναι η δημιουργία, η (μαζική) παραγωγή, διάδοση και προώθηση αγαθών και υπηρεσιών που έχουν πολιτιστικό/δημιουργικό χαρακτήρα και συνήθως προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας, ενώ καλύπτουν ποικίλες πολιτιστικές/ψυχαγωγικές ανάγκες του ανθρώπου και κυρίως την ανάγκη του για το ωραίο στην καθημερινότητά του.

Περιεχόμενο Πολιτιστικών Βιομηχανιών

- Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι παραγωγές τους
- Το σχέδιο (design)
- Η μόδα
- Τα φιλμ
- Οι εκδόσεις
- Η Αρχιτεκτονική
- Οι παραστατικές τέχνες (performing arts)
- Τα προϊόντα της μουσικής
- Ψηφιακές παραγωγές
- Η διαφήμιση
- Τα σπορ
- Ο τουρισμός (ιδίως ο πολιτιστικός)

Καλές Τέχνες και νέες εισαγωγές

1. Μουσική
2. Χορός
3. Θέατρο
4. Ζωγραφική-Γλυπτική, Εικαστικά
5. Λογοτεχνία
6. Κινηματογράφος
7. Οπτικοακουστικές: θέατρο, όπερα, μιούζικαλ
8. Χαρακτική
9. Φωτογραφία
10. Κόμικς
11. Μαγειρική
12. Διακοσμητική
13. Αγγειοπλαστική
14. Υφαντουργία
15. Ραπτική
16. Κομμωτική

Χωρίς **ΔΙΑΛΟΓΟ** δεν υπάρχει πολιτισμός

- **Διαπολιτισμικότητα(interculturalism):** η ανάπτυξη διαλόγου μεταξύ πολιτισμών και συνεργασίας με απώτερο σκοπό την κοινωνική ευημερία και συνοχή
- **Πολυπολιτισμικότητα (ή πολυπολιτισμός) (multiculturalism):** συνύπαρξη κοινοτήτων με διαφορετικές κουλτούρες (αποτέλεσμα της νέας μετανάστευσης)

Εναλλακτικές μορφές τουρισμού

- Πολιτιστικός τουρισμός
- Αγροτουρισμός
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Εκπαιδευτικός τουρισμός
- Συνεδριακός τουρισμός
- Περιβαλλοντικός τουρισμός
- Αθλητικός τουρισμός-τουρισμός των σπορ

Πολιτιστικός τουρισμός

- Πολιτιστικά δρομολόγια
- Πολιτισμικές διαδρομές
- Πολιτιστικά μονοπάτια
- Πολιτιστικοί σταθμοί

Τα ταξίδια του Μάρκο Πόλο- Ο δρόμος του μεταξιού (Φέρντιναντ Φον Ρίχτχόφεν)

Οι πολύχρωμοι λόφοι στην Κίνα

Πηγή:paidio.blogspot.com/2010/11/blog-spot_2059.html

Κάστρα στη λίστα της Unesco

- Μεγάλη Βρετανία: τα κάστρα του Βασιλιά Εδουάρδου στο Gwynedd, κατασκευασμένα από τον James of San George, τον μεγαλύτερο στρατιωτικό αρχιτέκτονα της εποχής. Περιλαμβάνονται τα κάστρα Beaumaris, Conwy, Caernarfon, Harlech και οι πόλεις Conwy και Caernarfon με τις οχυρώσεις τους που αποτελούν θαυμάσια παραδείγματα 13^{ου} και 14^{ου} αιώνα όσον αφορά την αρχιτεκτονική άμυνας στην Ευρώπη.

Κράτη που συμμετέχουν με κάστρα στη λίστα της UNESCO

- Βέλγιο
- Γαλλία
- Γερμανία
- Γκάνα
- Ιταλία
- Ιαπωνία
- Λεττονία
- Λιθουανία
- Πολωνία
- Ρωσία
- Ελβετία
- Συρία
- Ηνωμένο Βασίλειο

Κριτήρια

- Σπουδαιότητα Αρχιτεκτονικής, ιδιαίτερα στοιχεία
- Ιστορικότητα
- Προσωπικότητα του αρχιτέκτονα
- Διασύνδεση με θρύλους, παραδόσεις

Ανάλυση της ταυτότητας του κάστρου

Κάστρο Μπράν

- Κτίστηκε το 1212
- Βρίσκεται στην πόλη Μπρασόφ της Ρουμανίας, στις πύλες της Τρανσυλβανίας
- Συνδέθηκε με τον Βλάντ Τέπες

Δρόμοι...

- Δρόμος του μεταξιού
- Δρόμος του τσαγιού
- Δρόμοι της ελιάς
- Μονοπάτια του κρασιού
- Το ταξίδι των Αργοναυτών
- Στα ίχνη του Αποστόλου Παύλου
- Νέα Οδύσσεια

Θεματικά μουσεία

- Μουσείο Δημητσάνας-Υπαίθριο Μουσείο Υδροκίνησης
- Μουσείο Καπνού
- Μουσείο Σταφίδας
- Μουσείο Ελιάς και Ελληνικού Λαδιού
- Μουσείο Πλινθοκεραμοποιίας
- Μουσείο Μαρμαροτεχνίας Τήνου
- Μουσείο Βιομηχανικής Ελαιουργίας Λέσβου
- Μουσείο Περιβάλλοντος Στυμφαλίας
- Ναυτικά Μουσείακ.α.

Πολιτιστική Διαχείριση: Λειτουργίες

- Στρατηγική: όραμα, σκοπός, πού πάμε;, τακτικές
- Προγραμματισμός: συνδυασμός μέσων και πόρων για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων
- Οργάνωση: διαδικασία που καθορίζει το ρόλο κάθε στελέχους και τα πλαίσια της δραστηριότητάς του
- Ηγεσία
- Στελέχωση-το Ανθρώπινο Δυναμικό
- Αναφορά-επικοινωνία
- Προϋπολογισμός
- Έλεγχος

Πολιτιστικοί Φορείς- Πολιτιστικοί Οργανισμοί

- Δημοσίου δικαίου
- Ιδιωτικού δικαίου
- Μεικτοί
- Μουσεία
- Πινακοθήκες-Γκαλερί
- Πολιτιστικά Κέντρα
- Κινηματογραφικές λέσχες-εταιρίες-αίθουσες
- Θεατρικές επιχειρήσεις-αίθουσες
- Πολιτιστικές σχολές
- Εταιρίες μουσικής παραγωγής-συναυλιακές αίθουσες
- Βιβλιοθήκες-εκδοτικοί οίκοι-λέσχες ανάγνωσης
- Πολιτιστικοί σύλλογοι
- Μέσα μαζικής ενημέρωσης

Στρατηγική

Η Στρατηγική σ' έναν πολιτιστικό οργανισμό:

- αποτελεί ολοκληρωμένο σύστημα λήψης αποφάσεων
- αποσαφηνίζει το σκοπό του
- επιλέγει τους τομείς δραστηριοποίησης του
- αξιοποιεί τις δυνατότητες του και χαράσσει τακτικές ελιγμού των κινδύνων που ενδεχόμενα να παρουσιαστούν.

Διαδικασία στρατηγικού σχεδιασμού

SWOT Ανάλυση για πολιτιστικούς οργανισμούς

Πηγή: Kotler, N. (2008), σ. 46

TABLE 3.2: SWOT ANALYSIS TEMPLATE

	Strengths	Weaknesses
Internal factors (things about the museum)	<p>What makes people visit?</p> <p>What makes people recommend us?</p> <p>What skills do we have, and what are we especially good at?</p> <p>What can we do that nobody else can?</p> <p>What successes have we had recently, and why?</p>	<p>What skills do we lack, and what aren't we good at?</p> <p>What do others do better than we do?</p> <p>What failures have we had recently, and why?</p> <p>Why do people choose our competitors?</p> <p>Why do previously happy visitors and members leave us?</p>
	Opportunities	Threats
External factors (things outside the museum)	<p>What new products and services could we offer?</p> <p>What new skills and capabilities could we acquire?</p> <p>How could we become unique?</p> <p>What new types of customers/markets/needs could we serve?</p> <p>What changes in the market could we exploit?</p> <p>What new ideas, techniques, and technology could we use?</p>	<p>What new ideas, techniques, and technology could undermine us?</p> <p>What competitors can damage us?</p> <p>Are there any legal, economic, or political threats to us?</p> <p>Are our consumers' needs changing?</p> <p>What other changes in the market could damage us?</p>

PEST Ανάλυση σε πολιτιστικό οργανισμό

Πηγή: Kotler, N. (2008), *Museum marketing and strategy: designing missions, building audiences, generating revenue and resources*. John Wiley and Sons, U.S.A.σ. 50

TABLE 3.4: PEST ANALYSIS TEMPLATE: SUBJECTS AND POTENTIAL PROMPTS

Political	Economic
Current legislation	Funding issues
Anticipated legislation	Taxation specific to product or services
Government policies	Economic situation and trends
Stakeholders	Economic growth or contraction
International rules	Museum industry
Employment laws	Consumer and end-user drivers
Regulatory processes	Interest and exchange rates
Lobby and pressure groups	Budget allocation
Ecological and environmental challenges	Competitive challenges
Wars and other conflicts	Insurance issues
Cultural artifacts ownership issues	Distribution channels
Social	Technological
Demographics	Use of technology in museums
Lifestyle trends	Interactive, multimedia exhibit design
Consumer attitudes and opinions	Web site development
Consumer choice patterns in leisure market	Consumer buying mechanisms and technology
Population growth rate	Innovation potential
Ethnicity/religion	Intellectual property issues
Ethical issues	Global communications
Advertising, publicity, and public relations	Technology legislation
Media	Intellectual property
Brand image	Information technology
Income distribution	Internet

Source: Adapted from Chapman (2007).

Στόχοι

- Συστηματική Καταγραφή πολιτιστικών πόρων
- Πολιτιστικοί Χάρτες
- Διαφύλαξη πολιτιστικών πόρων
- Προβολή και ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων
- Αξιοποίηση μέσω διασύνδεσης με όλους τους τομείς της οικονομίας

Καλές πρακτικές

- Το Ironbridge Museum στη Μ.Βρετανία www.ironbridge.org.uk
- Η Tate Modern στη Μ.Βρετανία www.tate.org.uk
- Το Εθνικό Ναυτικό Μουσείο της Αγγλίας στο Γκρίνουϊτς www.nmm.ac.uk
- Το Μουσείο Ακροπόλεως www.theacropolismuseum.gr
- Πρόγραμμα «ανοικτών αποθηκών μουσείων» www.museumofvancouver.ca